

ПРАФЕСІЙНАЕ МАЎЛЕННЕ ІНЖЫНЕРА-ПРАГРАМІСТА

Шляга П.У., Панамароў Н.А.

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт інфарматыкі і радыёэлектронікі
г. Мінск, Рэспубліка Беларусь

Пятрова Н. Я. – к.філал.н., дацэнт

У рабоце разглядаюцца асаблівасці беларускай тэрміналогіі ў маўленні інжынера-праграміста. Вызначаюцца такія паняцці, як тэрмін, прафесіяналізм і жарганізм. Падкрэсліваецца месца жарганізмаў і прафесіяналізмаў у маўленні спецыялістаў. Акрамя таго, закранаецца месца беларускай тэрміналогіі ў інтэрнэт-прасторы, вызначаюцца яе характэрныя рысы.

Сенняшні дзень нельга ўявіць без развітай сферы інфармацыйных тэхналогій. За нейкія 20-25 гадоў камп'ютары і інтэрнэт так ўвайшлі ў наша жыццё, што складана ўжо нават уявіць яго без гэтых дасягненняў цывілізацыі. Сучасныя вылічальныя сродкі дазваляюць захоўваць і апрацоўваць такія аб'ёмы дадзеных, для чаго раней патрабаваліся тысячы спецыялістаў. Таму і наша краіна не адстае ад сучасных тэндэнцый. Шматлікія вучэбныя ўстановы рыхтуюць ІТ-спецыялістаў, больш за 40 тысяч чалавек ужо працуе ў ІТ-сферы сёння. Таму не дзіўна, што ў гэтым асяроддзі з'явілася свая ўнікальная і непадобная на іншыя, прафесійная лексіка. Наша работа прысвечана разгляду прафесійнага маўлення ўвогуле і маўлення інжынера-праграміста ў прыватнасці.

Большасць галін эканомікі не могуць абысціся без ужывання інфармацыйных тэхналогій у 2020 годзе. Інфармацыйныя тэхналогіі выкарыстоўваюцца ў адукацыі, дзяржаўным кіраванні, прамысловасці, гандлі. У гэтых абставінах асабліва важнай і патрэбнай становіцца прафесія праграміста. Асаблівасць інжынера-праграміста заключаецца ў тым, што ён сумяшчае ў сабе веды апаратнага боку ІТ-тэхналогій, проста кажучы, таго, што знаходзіцца пад капотам вашага камп'ютара, і механізмамі функцыянавання, абслугоўвання і праектавання складаных інфармацыйных сістэм.

Нельга дакладна сказаць, што такое прафесійнае маўленне. Некаторыя даследчыкі выводзяць прафесійнае маўленне за межы літаратурнай мовы і тлумачаць яго як разнавіднасць моўнага функцыянавання адносна слаба выяўленай варыятыўнай афарбаванасці. Варыятыўныя характарыстыкі прафесійнага маўлення абмяжоўваюцца ў гэтым выпадку ў асноўным сферай лексікі і зводзяцца пераважна да выкарыстання прафесіяналізмаў: спецыяльных тэрмінаў і зваротаў мовы. Іншыя даследчыкі шырока вызначаюць прафесійнае маўленне, адносячы да яго любую камунікацыю паміж спецыялістамі на прафесійныя тэмы, незалежна ад таго, працякае яна ў афіцыйнай ці неафіцыйнай абстаноўцы, у пісьмовай ці вуснай формах [1]. Азнаёміўшыся з гэтымі меркаваннямі, мы больш схіляемся да другога варыянта трактоўкі тэрміна прафесійнага маўлення.

Адной з галоўных асаблівасцей прафесійнага маўлення інжынера-праграміста з'яўляецца шырокае выкарыстанне спецыяльных тэрмінаў, прафесіяналізмаў і жарганізмаў. Калі паняцце спецыяльнага тэрміна даволі зразумела, то сэнс слова "прафесіяналізм" трэба ўдакладніць. Прафесіяналізм, як і тэрміны, выконваюць у зносінах спецыялістаў намінацыйную функцыю, але ў адрозненні ад іх маюць эмацыйную, ацэначную канатацыю [2]. Прычына існавання прафесіяналізмаў – вялікая колькасць складаных доўгіх тэрмінаў, якія перашкаджаюць эфектыўнай камунікацыі паміж спецыялістамі.

Прывядзем прыклады прафесіяналізмаў, якія пашыраны ў маўленні праграмістаў: *адмін* – адміністратар; *баг* – памылка; *балталка* – чат, *венік* – вінчэстар; *вінда* – Windows; *глюк* – збой у рабоце камп'ютара; *гугліць* – шукаць у інтэрнэце; *док* – дакумент; *заліць* – закачаць; *залезці* – зайсці ў інтэрнэт; *конфа* – канферэнцыя; *лапша* – правады; *мыла* – электронная пошта; *нік* – псеўданім; *нэт* –

інтэрнэт; *прогер* – праграміст; *цюбік* – YouTube; *чайнік* – пачатковы карыстальнік; *юзар* – прафесіянал і інш.

Прафесіяналізмы і жарганізмы ўжываюцца выключна ў неафіцыйных і нефармальных зносінах. Адрозненне жарганізмаў ад прафесіяналізмаў у тым, што прафесіяналізмы выкарыстоўваюцца выключна людзьмі адной прафесіі, а жарганізмы – людзьмі з падобнымі інтарэсамі. Напрыклад, жарганізмы могуць выкарыстоўваць у сваім маўленні не толькі праграмісты, але і некаторыя школьнікі, інтэрнэт-карыстальнікі і інш. Часцей за ўсё жарганізмы ўтвараюцца пры дапамозе марфем (суфіксаў). Напрыклад: *‘відэа файл з пашырэннем AVI’* – *авік*, *‘флэшка’* – *буцяўка*. Таксама вельмі часта гэтыя словы ўтвараюцца дзякуючы граматычнай адаптацыі англійскіх акронімаў. *Прыклады: БСОД (ад англ. “Blue screen of death”), Гуі (ад англ. “GUI – graphical user interface”), вінда (англ. Windows)*. Ужо на першым годзе навучання ў БДУІР нам давалося пачуць шматлікія прыклады жарганізмаў: *‘віртуалка’* – *‘віртуальная машына’*, *асік* – *‘мова асемблера’*, *мыла* – *‘электронная пошта’*, *сісадмін* – *‘сістэмны адміністратар’*, *юзар* – *‘карыстальнік’*.

Аднак не адзінымі прафесіяналізмамі і жарганізмамі вылучаецца мова праграміста. Яна таксама багатая на шматлікія тэрміны. Яны, як максімальна дакладнае выражэнне паняццяў, з якімі спалучана любая навуковая і тэхнічная дзейнасць, выконваюць ролю “ідэнтыфікатару”, які паказвае вашу ступень адукаванасці, спрактыкаванасці ў выбранай тэматыцы [3]. Бо, на наш погляд, усім зразумела, што чалавек, які недакладна ведае сэнс ужывальных ім тэрмінаў, не можа з’яўляцца кваліфікаваным спецыялістам у сваёй галіне дзейнасці. Таму добрае валоданне тэрміналогіяй дапаможа праграмісту як прафесіяналу сваёй справы. Таксама важна такая якасць тэрміналогіі, як выразнасць і адназначнасць, бо наша паўсядзённая мова можа трактавацца па-рознаму, што, у сваю чаргу, прыводзіць да памылак у працы.

Інтэрнэт на сённяшні дзень з’яўляецца самым папулярным і, пры гэтым, найменш вывучаным сродкам камунікацыі, які валодае шырокімі магчымасцямі для арганізацыі зносін, навучання, адпачынку. Таму інтэрнэт з’яўляецца адным з самых важных інструментаў для інжынера-праграміста. Мова сусветнага павуціння своеасаблівая і разнастайная. Гэта паўплывала на ўзнікненне сваёй тэрміналогіі, якая хутка адлюстравалася на прафесійным маўленні праграміста. Абсалютная большасць такіх слоў англійскага паходжання. Напрыклад, *нікнэйм* (англ. *nickname*), *лінк* (англ. *link*), *хакер* (англ. *hacker*), *флуд* (англ. *flood*). Такая лексіка найбольш распаўсюджана ў сферы камп’ютарных тэхналогій. Заўважым, што на ўзнікненне большасці такіх слоў паўплывала не толькі распаўсюджванне ІТ-тэхналогій у англамоўных краінах, але і тое, што англійская мова ў другой палове ХХ ст. стала інтэрнацыянальным сродкам камунікацыі ў навуцы. Таму больш за палову ўсёй інфармацыі ў інтэрнаце адлюстравана на англійскай мове, што вызначыла напрамку ў развіцці прафесійнай маўленчай культуры інжынера-праграміста.

Такім чынам можна даць нейкія парады будучым інжынерам-праграмістам і студэнтам БДУІР, а ў прыватнасці тым, хто навучаецца на спецыяльнасці праграмае забеспячэнне інфармацыйных тэхналогій. Любы чалавек, які захоча дасягнуць чагосьці ў галіне, павінен сур’ёзна адносіцца да прафесійнага маўлення. Часта можна пачуць такія меркаванні: “Навошта нам усё гэта: прафесійная мова, тэрміны, мы і так добра адзін аднаго разумеем”. Зразумела, гэта няправільна, бо чым, як не добрым валоданнем прафесійнай мовай і, як вынік, добрым веданнем тэарэтычных асноў інфармацыйных тэхналогій, адрозніваецца выпускнік тэхнічнай ВНУ ад чалавека, скончыўшага курсы.

Зараз, калі мы вызначылі, чаму гэта важна, можна перайсці да саміх парад і рэкамендацый інжынерам-праграмістам. Па-першае, трэба трывала валодаць тэрмінамі, якія вы ўжываеце ў вашым маўленні. Калі вы няправільна ўжываеце іх у нефармальных абставінах, гэта можа прывесці да непараўмення. Разам з тым, на экзамене ці на працы гэта можа паўплываць на вынік работы або адзнаку. Па-другое, вы павінны выключыць з вашага маўлення некаторыя грубыя, лаянкавыя прафесіяналізмы і жарганізмы. Яны часта маюць падобную структуру: адна палова слова ўказвае на нейкі тэрмін, а другая выказвае адносіны аўтара выказвання да аб’екту. Зразумела, што гэта не толькі не робіць ваша маўленне больш поўным і зразумелым, але і знішчае яго, зводзіць да прымітыўнага ўзроўню. Па-трэцяе, важна добра адрозніваць, дзе можна ўжываць прафесіяналізмы і жарганізмы, а дзе патрэбна гаворыць суха, дакладна і афіцыйна. Пагадзіцеся, гэта б выглядала недарэчна і дзіўна, калі выкладчык на лекцыі пачаў бы выкарыстоўваць такія словы, як *глюк*, *баг*, *венік*, *вінт* і інш.

Такім чынам, прафесійнае маўленне ў працы інжынера-праграміста атрымлівае вельмі важную ролю. Праграміст павінен добра валодаць тэрміналогіяй і правільна ўжываць яе. Разам з тым, прафесійнае маўленне складаецца не толькі з тэрмінаў, але і з прафесіяналізмаў і жарганізмаў. Інтэнсіўнае развіццё ІТ-тэхналогій прыносіць усё новыя і новыя словы, таму неабходна разумець, што варта выкарыстоўваць ў сваёй прафесійнай дзейнасці, а што лепш пакінуць без увагі.

Спіс выкарыстаных крыніц:

1. Тэрміны ў прафесійным маўленні СМІ [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу http://shgpi.edu.ru/files/наука/vestnik/2016/4_32/17.pdf. – Дата доступу: 08.03.2020.
2. Спецыфіка перакладу тэрмінаў і прафесіяналізмаў у кантэксце прафесійнага маўлення праграмістаў [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу <https://cyberleninka.ru/article/n/spetsifika-perevoda-terminov-i-professionalizmov-v-kontekste-professionalnogo-diskursa-programmistov>. – Дата доступу 15.03.2020.

56-я Научная Конференция Аспирантов, Магистрантов и Студентов БГУИР, Минск, 2020

3. *Тэрміны, наменклатурныя назвы, прафесіяналізмы [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу http://ebooks.grsu.by/lapkovskaya_bel/2-2-1-terminy-namenklaturnyya-nazvy-prafesiyanalizmy.htm. – Дата доступу: 08.03.2020.*